

MEDIATA'LIM VA MEDIASAVODXONLIK TUSHUNCHALARI HAQIDA
MA'LUMOTGA EGAMISIZ ?

Alijonova Gulshanoy Anvarjon qizi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

Bosma OAV va noshirlik ishi fakulteti, 01-21-guruh talabasi

alijonovagulshanoy5@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada, har bir internet foydalanuvchisi bilishi kerak bo'lgan, mediata'limning yoshlar ta'limiy-tarbiyaviy jarayonidagi ahamiyati, mediata'limning o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, Yunesco tashkiloti tomonidan yaratilgan MAS Clicks loyihasining maqsad va vazifalari, qanday afzalliklarga ega ekanligi to'liq yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Mediata'lim, mediamatn, media-kontent, raqamli texnologiyalar, Yunesco tashkiloti, MAS Clicks loyihasi, media va axborot savodxonligi, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy media, ijtimoiy tarmoqlar.

MAQSADI: Media ta'lim – bu talabalarni media tizimlari va ular ishlab chiqaradigan kontentni sharhlash, baholash va tanqidiy fikrlashga o'rgatish jarayonidir. Bu ommaviy axborot vositalariga egalik qilish, tijorat maqsadlari, yangiliklarni yoritish, tarfkashlik va vakillikni sinchkovlik bilan tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bunga ijtimoiy media platformalarini (masalan, Facebook, Twitter, Instagram, SnapChat va h.k.), internet memlar, mobil ilovalar, selfilar, teledasturlar, filmlar, yangiliklar, bosma reklama, onlayn reklama, viruslarni tekshirish kiradi, lekin ular bilan cheklanmaydi. Video kontent, siyosiy muloqot, jamoatchilik bilan aloqalar va ommabop muloqotning barcha shakllarini o'z ichiga oladi.

Media ta'lim – talabalarni bizning tijorat media tizimimizning madaniyatga ta'siri haqida tanqidiy fikrlashga chaqiradi. U individual media xabarlaridan tashqariga chiqadi va o'quvchilarga media kontentdagi umumiy naqshlarni aniqlashni o'rgatadi. Mediata'lim o'quvchini mustaqil fikr yuritishga, ijodkorlik faoliyatlarini rivojlantirishga, axborot olish, uni qayta ishlash, umumlashirish, xulosa chiqarishga o'rgatib, yoshlarning dunyoqarashi, intellektual salohiyatining rivojlanishiga va kamol topishiga zamin yaratadi. Yoshlarimizning axborot bilan ishlash, axborot qidirish, turli yolg'on ma'lumotlarga aldanib qolmaslik, zarur axborotlarni ajrata bilish, qayta ishlash, tartibga keltirish, axborot mazmunini tushunish, do'stlarga xolis manbalarni uzatish, mantiqiy fikrlay olishni o'rganish kabilar asosida axborot madaniyati shakllanadi. Axborotning kim va nima maqsadda tayyorlanganligini tushuna bilish muhim ahamiyatga ega.⁴

1. Media va matnlarni tahlil qilish, tanqidiy anglash va yaratish.

2. Media-mahsulotlarni manbalarini topish va ularning quyidagi; siyosiy; madaniy; iqtisodiy; xususiyatlarini aniqlash asl ma'nosini o'rganish.

3. Media-mahsulotlarini tushunish.

⁴ <https://www.mediaed.org/what-is-media-education/>

4. Shaxsiy media-mahsulotlarini yaratish va tarqatish, ularga qiziqadigan auditoriyaga ega bo'lish.

5. Mediata'lim –bu butun hayot uchun konsepsiya. Shuningdek, insonlarni yuqoridagi besh faoliyatga yo'naltiradi⁵.

MAS Clicks – bu ijtimoiy tarmoqlardagi innovatsion strategiya. U ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish orqali amalga oshiriladi :

Odamlarning media va axborot savodxonligini oshirish uchun ularni eng ko'p jalb etish maqsadida;

Jamoatchilik e'tiborini media va axborot savodxonligi ahyamiyatiga qaratish maqsadida.

MAS Clicks qisqartmasi media va axborot savodxonligi (Media and information literacy) , tanqidiy fikrlash (critical-thinking) , ijodkorlik (Creativity), savodxonlik (Literacy) , madaniyatlararo muloqot (Intercultural) , bilim (Knowledge) va barqaror taraqqiyot (Sustainability) , ma'nolarini anglatadi.MAS Clicks –siyosatchilar , o'qituvchilar, rivojlanish agentliklari , xususiy sektor tashkilotlari va keng jamoatchilikka mo'ljallangan. MAS Clicks ijtimoiy media tashabbusi global miqyosda va shuning uchun bir nechta tillarda amalga oshiriladi. Hozirda ingliz, portugal va serb tillarida til versiyalari mavjud. Facebook, Twitter va Instagramdagi kanallar orqali MAS Clicks odamlarga MAS ko'nikmalarini o'rganish, ishonchli ma'lumotni qayerdan topish va qanday manbalarga ishonish kerakligini bilishga yordam beradi.⁶

Media va axborot savodxonligi – bu yangi axborot, raqamli va kommunikatsiya landshaftlarida odamlarga afzallikni maksimal darajada oshirish va zararni minimallashtirishga yordam beradigan o'zaro bog'liq vakolatlar to'plami. Media va axborot savodxonligi odamlarga axborot kontentining boshqa shakllari , axborot va turli kontent turlarini osonlashtiradigan muassasalar hamda raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish bilan tanqidiy va samarali munosabatda bo'lish imkonini beradigan vakolatlarni qamrab oladi. Ushbu sohalardagi imkoniyatlar yoshi va kelib chiqishidan qat'iy nazar barcha fuqarolar uchun ajralmas hisoblanadi. Ijtimoiy media odamlarga media va axborot savodxonligini yaxshilashga yordam beradigan kuchli vositadir. Odamlar ayniqsa, yoshlar ma'lumot va ommaviy axborot vositalariga kirish uchun ijtimoiy tarmoqlarda ko'p vaqt sarflashiga to'g'ri keladi . Shu sababli, ijtimoiy media odamlarni oddiy ijtimoiy kontekstda MAS Clicks loyihasi bo'yicha ko'proq malakali bo'lishga o'rgatish uchun ishlatilishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar, shuningdek, jamiyatning barcha qatlamlari uchun ommaviy axborot vositalarining ahamiyati va axborot savodxonligi haqida xabardorlikni oshirish uchun jozibali ma'lumotlarni yetkazib berish mumkin. Axborot va media savodxonligi odamlarga ommaviy axborot vositalaridan foydalanuvchilar sifatida ko'rsatish va ongli xulosalar chiqarish, o'zlari uchun ma'lumot va media xabarlarining mohir yaratuvchisi bo'lish imkonini beradi. Rene Xobbsning ta'kidlashicha, “ kamdan- kam odam internetda topilgan ma'lumotlarni tekshiradi – kattalar ham, bolalar ham har qanday ma'lumotga

⁵ https://www-igi--global-com.translate.google.com/dictionary/media-education/18153?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc

⁶ a.grizzle@unesco.org

tanqidiy ravishda ishonishadi. Odamlar ma'lumotlarning ishonchligini oshirishlari mumkin :

- 1) Muallif kim ?
- 2) Bu xabardan maqsad nima ?
- 3) Bu xabar qanday tuzilgan ?

1990-yillarga qadar axborot savodxonligining asosiy yo'nalishi tadqiqot ko'nikmalari edi. Media savodxonligi , taxminan 1970-yillarda paydo bo'lgan tadqiqot , an'anaviy ravishda turli xil ommaviy axborot vositalari orqali axborotni tahlil qilish va yetkazib berishga qaratilgan. Hozirgi kunda axborot savodxonligini o'rganish Buyuk Britaniya, Avstraliya va Yangi Zelandiya kabi ko'plab mamlakatlarda targ'ib qilina boshlagan⁷.

Mediasavodxonlikning birinchi indeksi jamoatchilik fikrini shakllantirish uchun obyektiv faktlar his-tuyg'ular va shaxsiy e'tiqodlarga murojaatga qaraganda kamroq ahamiyatga ega bo'lgan 2017 yilda «post-haqiqat» hodisasiga javoban yaratilgan.

Mediasavodxonlikka ta'sir qiluvchi omillar va soxta yangiliklarni aniqlash omillari:

mamlakatda ommaviy axborot erkinligining darajasi;

elektron ishtirok (e-participation), fuqarolik faollikni rag'batlantirish va axborot va kommunikatsiya texnologiyalari orqali oson boshqaruv;

ta'limning sifati;

shaxslararo ishonch. Mamlakatda ommaviy axborot erkinligi darajasi doim uning demokratiya ko'rsatkichlarida asosiy o'rin tutgan.

Mediasavodxonlik indeksida ommaviy axborot vositalarining erkinligi yuqori bo'lgan davlatlar obyektiv va anglangan axborotni tan olish, shuningdek, soxta yangiliklarni aniqlash uchun, odatda, yaxshiroq tayyorgarlik ko'rayotganligini qayd etgan.⁸

Yangi Media Consorciom infografikasi YUNESCO tomidan ishlab chiqilgan MASning asosiy qonunlarini aks ettiradi:

Birinchi qonun: Axborot , aloqa, kutubxonalar, ommaviy axborot vositalari, texnologiya, internet, shuningdek, axborot provayderlarining boshqa shakllari fuqarolarning muhim ishtiroki va barqaror rivojlanishda foydalanish uchun mo'ljallangan . Ular bir xil bo'ladi va hech biri boshqasidan ko'ra muhimroq emas yoki hech qachon shunday munosabatda bo'lmasligi kerak.

Ikkinchi qonun: Har bir fuqaro axborot, bilim yaratuvchisi va o'z xabariga ega. Ular yangi ma'lumotlarga kirish va o'zlarini ifoda etish huquqiga ega bo'lishi kerak, MAS barcha erkaklar va ayollar uchun bir xil , shuningdek, inson huquqlari bilan bog'liq.

Uchunchi qonun: Axborot, bilim va xabarlar har doim ham bartaraf qiymatga ega emas . MASning har qanday konsepsiyasi , qo'llanilishi bu haqiqatni barcha fuqarolar uchun shaffof va tushunarli qilishi kerak.

To'rtinchi qonun: Har bir fuqaro yangi ma'lumot, bilim va xabarlarni bilishni, tushunishni, shuningdek, o'zi bilmasa, tan olsa yoki buni bildirsa ham muloqot qilishni xohlaydi. Biroq, uning huquqlari hech qachon buzilmasligi kerak.

⁷ <https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=en&u=https://hundred.org/en/innovations/unesco-mil-clicks&prev=search&pto=aue>

⁸ <https://www.facebook.com/MILCLICKS/>

Beshinchi qonun: Media va axborot savodxonligiga birdaniga erishilmaydi. Bu jonli va dinamik tajriba jarayonidir. Agar u bilim, ko'nikma va munosabatlarni o'z ichiga olgan bo'lsa, axborot, ommaviy axborot vositalari va texnologiya mazmuniga kirish, baholash, foydalanish, ishlab chiqarish va muloqotni qamrab olganida to'liq hisoblanadi.⁹

XULOSA QILIB AYTGANDA, Bu loyihadan maqsad – MAS malakasini oshirish, MAS Clicks haqida ommaviy axborot vositalarida xabar berish ehtimolini ko'paytirish, MAS ta'limi uchun donorlar bilan hamkorlik qilish, MASni targ'ib qiluvchi yangi davlat siyosatini joriy etish va harakatning bir qismi bo'lgan hamkor tashkilotlar sonini oshirish. Bugungi internet rivojlangan davrda siz foydalanayotgan ma'lumot va xabarlar haqiqat ekanligini tekshirishni media va axborot savodxonligi ta'limotini qolaversa, MAS Clicks loyihasini o'rganmoqchi bo'lsangiz yuqoridagi ma'lumotlar bilan batafsil tanishib chiqing.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jurnalistikada media va axborot savodxonligi – o'quv qo'llanmasi.
2. <https://www.mediaed.org/what-is-media-education/>
3. <https://www-igi-global-com.translate.goog/dictionary/media-education/18153? x tr sl=en& x tr tl=ru& x tr hl=ru& x tr pto=sc>
4. a.grizzle@unesco.org
5. <https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=en&u=https://hundred.org/en/innovations/unesco-mil-clicks&prev=search&pto=aue>
6. <https://www.facebook.com/MILCLICKS/>
7. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari uchun mediasavodxonlik bo'yicha qo'llanma.

⁹ O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari uchun mediasavodxonlik bo'yicha qo'llanma.